

rám és a kemence építésénél egy közeli római kori település vagy villa kő- és tegulaanyagát használták fel.

Munkatársak: Kelbert Krisztina, Vámos Gábor régésztechnikusok.

ILON GÁBOR

342. Sióagárd, Kenderföldek

(Tolna megye) Ó, Ró

Légi felderítés közben a Sió-parton, szántásban kerek, sötét gyűrűt vettem észre. 2004. május 4-én terepbejárás során a szántásban szórványosan őskori és római kori leleteket gyűjtöttem. A kerek gyűrű valószínűleg vizenyős sávval övezett domb lehet. Erődítésre utaló nyomokat nem találtam. A területet a gát építéskor erősen megbolygatták.

MIKLÓS ZSUZSA

343. Sitke, Újhegy

(Vas megye) Ó, Á, Kk

2004. december 13-án régészeti és örökségvédelmi hatástanulmány készítését megelőző terepbejárást végeztünk a tervezett lakóterület helyén, ahol régészeti leletek gyűjthetők. Összefüggő, jól lehatárolható telepnyomokat nem tapasztaltunk. A leletanyag kerámiatöredékekre és egy darab kovára korlátozódik. Az anyag többsége középkori vagy még fiatalabb. Kis hányadát képezi az Árpád-kori és nem jellegzetes őskori kerámia. Szétszántott objektumokat nem figyeltünk meg. A területen tapasztalt nagy szintkülönbség és a lejtésre megegyező talajművelés miatt az erózió lehordta a leletek nagy részét. A késő középkori leletek nagyszámú előfordulásának oka a templomtól a szőlőig vezető, máig használt út lehet.

Munkatársak: Kelbert Krisztina, Czékus Károly, Vámos Gábor.

ILON GÁBOR

344. Solymár, Krughanselgraben-Äcker

(MRT 7. k. 25/3 lh.)

(Pest megye) B, V

A 10. sz. úttól délre, az angol katonai temető mellett építkezést terveztek. A leendő építési területen azonban egy 200×100 m kiterjedésű, őskori régészeti lelőhely van, amely terepbejárás során vált ismertté.

2004 novemberében–decemberében próbaásatást végeztünk az urnasíros kultúra feltételezett településének területén. A gépi erővel húzott 22 két méter széles kutatóárokka az építési terület 10%-át vizsgáltuk át. A 350–100 m hosszú árokban 93 régészeti objektumot észleltünk, melyek közül legalább 30 egy nagyméretű árokrendszerhez tartozik, mely északon és délen ívelődve keríti be a település objektumait. Az északi ároktól É-ra van a település temetője – itt több urnasírt találtunk, melyek a humuszban, sírfolt nélkül, a mai felszínhez közel helyezkednek el. A kisméretű urnákat valószínűleg tállal

fedték be, a hamvak az urnában voltak. Az egyik sírnál a hamvak mellett és az urna körül spirális bronzgyöngyöket találtunk. A település objektumai közt kemencék és különféle rendeltetésű gödrök vannak – ezek egy része a déli árokrendszeren kívül, attól délre helyezkedik el.

A lelőhely nagyobb kiterjedésű, mint azt az MRT jelzi. A próbaásatással megvizsgált területen K–Ny-i irányban mintegy 420 m hosszú, É–D-i kiterjedése 100–250 m. A lelőhely nyugaton tovább terjed az átvizsgált 4053/7 hrsz. terület határánál.

Munkatárs: Fánsci Tamás fotós, ásatási technikus.

MARÓTI ÉVA

345. Sopron, Bécsi utca 9–11.

(Győr-Moson-Sopron megye) Ró, Á, Kö, Kú

2004 áprilisában helyszíni szemlét tartottam a telken folyó építkezésen, majd megelőző feltárást végeztem. Egyrészt a Szent János templom szomszédsága miatt érdekelni fog a terület egy rövid folyosóval összeköttetésben is áll a templommal –, másrészt igen közel van a Szélmalom utca 17. nevű lelőhelyhez, ahol – többek között – római kori objektumokat tártunk fel.

A Bécsi utca szintjéhez a meglévő épület mögött egy felső udvar tartozik, ezt egy korábbi épülethől megtartott árkados, támfalként funkcionáló kőfal határolja. Ezen a felső udvaron a 19. században „Víg paraszt” néven működő fogadó falmaradványait tudtuk dokumentálni, ami egy – falazási technikája alapján – középkori épület felhasználásával jött létre. A középkori épületben esetleg a johannita rendhez tartozó épületet sejtethetünk. A nevelőotthon és a templom közötti szakaszon a fogadóhoz tartozó téglapadlót és egy emésztőgödört tártunk fel, ami közvetlenül a templom falához épült. Ezen terület átvágásakor középkori kőfal rövid szakasza került elő néhány Árpád-kori kerámiatöredék kíséretében. A templom Ny-i oldalán lévő 16. századi ajtót annak küszöbszintjéig feltártuk.

Az épület belsejében nyitott szondák és árkok zömmel legújabb kori anyagot eredményeztek, kivételt képez a pince, ahol kevés Árpád-kori és római kori kerámiatöredék került elő; továbbá a földszint 7. helyiség 7. árka, amiben középkori falrészletet találtunk, ami összefüggésben lehet a templom mellett feltárt falszakasszal.

Az alsó udvart árkokkal vizsgáltuk meg, szórványként kerültek elő római kori cserepek. A Szélmalom utca felőli szakaszon egy összefüggő területet tártunk fel, ahol kisebb római kori, középkori és újkori objektumok kerültek elő. A kerítésfal alatt egy feltehetően középkori kutat találtunk.

GABRIELI GABRIELLA

346. Sopron, Hátulsó utca 10–12.

(Győr-Moson-Sopron megye) Ró, Á

Megelőző feltárást végeztünk a telken, ahol az Ógabona tér 44–46. sz. alatt korábban feltárt 5. századi temető

folytatására számítottunk. Sírokat azonban nem találtunk, sőt, római kori leleteket is csak szórványként, részben a középkori anyaggal vegyesen.

Előkerültek azonban egy 13. sz. végi lakóépület maradványai. Teljes nagyságában nem lehetett feltárni, két oldalát a résalapozás elvágta. Simított agyagpadlóját háromszor megújították, a két korábbi periódushoz belső, kőből rakott kemence is tartozott, melyek pontosan egymás fölött épültek. A kemencéket egyenként is többször megújították. Az épület falai vályogból lehettek, a padlószintet 20–30 cm széles, vastag agyagréteg határolta. A ház padlójába később több objektumot ástak. A házhoz külső, fedett, de oldalt nyitott szín is tartozott, ennek tetejét cölöpök tartották, mérete megegyezhetett a belső tér nagyságával. Ennek területén feltártuk egy kemence maradványát és több kisebb, különböző korú objektumot.

A területen még több késő Árpád-kori lakóépület és kemence kisebb-nagyobb maradványa került elő, későbbi objektumok által erősen bolygatva. A telek előtt a Hátulso utcában tovább folytatódtak a jelenségek. Az utca két korábbi, apró kövekből kirakott útjának maradványát is megtaláltuk.

GABRIELI GABRIELLA

347. Sopron, Orsolya tér

(Győr-Moson-Sopron megye) Ró, Á, Kk

2004. július 1–30. között a Szent Orsolya Iskola udvarán álló csillagvizsgáló-torony melletti városfalszakasz feltárását végeztük a torony rekonstrukciójához kapcsolódó munkaként. Eltekintve Bella Lajos 1860–1880 közötti régészeti megfigyeléseitől, ez volt a negyedik régészeti kutatás a volt orsolyita zárda területén. Jól dokumentált ásatással először az általános iskolának átalakított volt rendház alagsorában, 1954 július–augusztusában tárta fel Kiss Ákos a római fürdő maradványait.¹⁹ Ugyanebben az időszakban az „orsolyák kertjében”, az iskola tornatermének szomszédságában szintmélyítés közben megtalálták az Árpád-kori égett sánc gerendavázának maradványait. Nagy Emese mentőásatásáról összefoglaló dolgozatában tette közzé az ásatási alaprajzot és a metszetet, valamint meghatározta a sánc építési idejét.²⁰ A sánc egy részletét ekkor a lebontott Templom utcai zsinagóga telkének K-i fala mellett, az iskolaudvaron egy fabódéval megvédve bemutatták. Ez a bemutatóhely igen rossz állapotban máig látható. 1963-ban Nováki Gyula végzett ásatást az udvaron, a tornaterem és a Széchenyi téri 18. sz. telek É-i végét határoló római városfal közötti területen. Ez már tervszerű mun-

ka volt. Az Árpád-kori égett sánc maradványait tárta fel, a sánc és a római városfal viszonyát vizsgálta meg. Ehhez kapcsolódva Póczy Klára a 4. századi déli városkapu maradványait kereste. Akkor is 4–5 m mélységig kellett dúcolással lehatolniuk a római szintig. Nováki Gyula dokumentációja a múzeumban található meg.²¹ Póczy Klára ásatásában azonban (a volt OMF-től) csak a rajzok állnak rendelkezésünkre. Ezekből megállapítható, hogy kutatáselvényük a mi második kutatóárkunktól 39 m-re Ny-ra volt.

2004. évi ásatásunk fő célja a csillagvizsgáló-torony statikai vizsgálatát elősegítő városfal-állapotfelmérés a torony közelében, illetve a 15. római kori bástya feltárása volt. A helyreállítás tervezői Gábor Jenő és dr. Winkler Gábor voltak. A három kutatóárkban végzett ásatás eredménye a 15. számú középkori (és római) bástya pontos helyének és a római városfal vonalának meghatározása és dokumentálása. A 14. századi 15. sz. bástya, vagy fali torony belső átmérője 450 cm. Külső íves része 4 m-t ugrik előre a városfal vonalától. A középkori falkoronát az udvar mai szintjétől 250 cm mélyen találtuk meg. Ez azt jelenti, hogy a bástya a mai utcaszinttől számítva kb. 350 cm magasan áll a földdel elfedve. Ez a magasság pontosan megfelel a várkerületi 7. sz. bástya korai pártázatmagasságának. A várfalöv – teljesen le nem bontott – hasonló falú tornyai, bástyái általában 5–6 m magasságban állnak a mai utcaszinttől mérve. Esetünkben a 15. toronynál a mai utcaszinttől (Széchenyi téri udvarszinttől) mért rétegekben az alsó „zwinger” feltöltött rétegében még megvan a bástya alsó, kb. 1–2 m-t lemélyedő része. Tehát a középkori falmagasság itt is lehetett 5,5–6 m. A bástya tetejéből tehát mindenképpen visszabontottak, amikor a csillagvizsgáló építések a terepet átrendezték. A visszabontott középső városfal köveit feltehetően a támfalba, esetleg magába a torony alapozásába építették be. Mint a soproni városfal hasonló bástyái, a 15. bástya is pontosan egy római (4. század) bástya tetején áll. Ezért mélyebb szinten itt is megvan a belső római várfalsíktól kb. 100 cm-t beugró, átlag 7 m széles belső, szögletes falrész, amitől a scabantiai római bástyák vasaló alakú építmény formáját mutatják. A római bástya belső szögletes részét nem tudtuk feltárni. A bástya formája azonban több feltárt soproni bástya alapján hitelesen rekonstruálható.

A római kori városfal vonala a fennálló maradványok és a csillagvizsgáló-toronyhoz vezető lépcső padozatának süllyedése alapján kikövetkeztethető volt. A harmadik kutatóárkban 346–350 cm mélyen találtuk meg a római fal külső szélét, tetején az Árpád-kori sáncot támasztó Árpád-kori (I. periódusú) fallal. A római városfal körben a belvárosban 350 cm széles, (bár itt a belső síkját a felette álló újkori támfal miatt nem tudtuk feltárni) ez esetben is ilyen szélesnek rekonstruálhat-

19 Kiss Á.: A soproni egykori Orsolya-rendi iskolaépület alatti császárkori épületmaradványok. Arrabona 31–33 (1994) 19–48.

20 Soproni Múzeum Régészeti Adattár 136. Nováki Gy.: Zur Frage der Sogenannten Brandvälle in Ungarn. ActaArchHung 16 (1964) 109.

21 Soproni Múzeum Régészeti Adattár 312.